

**Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Кафедра психології**

ПСИХОЛОГІЯ:

**методичні вказівки до проведення практичних занять та організації
самостійної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти денної форми навчання спеціальності 013 Початкова освіта**

**2023
Мукачево**

*Розглянуто та рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Мукачівського державного університету
протокол №4 від «27» листопада 2023р.
Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології,
протокол №4 від «15» листопада 2023р.*

Рецензент: Герцовська Н.О., к.філол.н., доцент кафедри англійської мови, літератури з методиками навчання

П86

Психологія: методичні вказівки до проведення практичних занять та організації самостійної роботи з дисципліни для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання спеціальності 013 Початкова освіта / Укладачі: І.І. Брецько, М. С. Барчій.– Мукачево: МДУ, 2023. – 46с. (1,99 др.арк).

Видання містить практичні та інструктивні матеріали до проведення практичних занять, завдання для організації самостійної роботи здобувачів, тести для самоконтролю та перелік рекомендованих джерел.

Призначене для використання здобувачами в процесі підготовки до практичних занять та виконання самостійної роботи. Методичні вказівки розроблено відповідно до програми дисципліни «Психологія».

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
I. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ	
1.1 Теми та зміст практичних занять	5
1.2 Завдання для самостійної роботи	39
II. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	41
III. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ.....	41
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	43
Ключі до тестових завдань.....	45

ВСТУП

З метою підготовки конкурентноспроможних фахівців із початкової освіти, здатних самостійно вирішувати нестандартні завдання і проблеми інноваційного та дослідницького характеру у процесі педагогічної діяльності, орієнтованих на подальшу фахову самоосвіту освітньою програмою передбачено вивчення освітнього компонента «Психологія»

Мета дисципліни - сформувати базові психологічні знання здобувачів про функціонування та розвиток пізнавальної, емоційно-вольової сфер особистості, діяльності та спілкування, індивідуально-типологічні властивості особистості.

Методичні вказівки спрямовано на допомогу здобувачам в теоретичному опануванні дисципліни «Психологія» та формуванні загальних і фахових компетентностей, активізації самостійної пошукової роботи здобувачів, мотивації їх до поглибленого вивчення дисципліни та самоосвітньої діяльності.

Методичні вказівки містять питання для обговорення, проблемні питання для самостійної роботи, завдання для словникової роботи, тестові завдання, контрольні питання. Запропонована система практичних занять повинна сприяти удосконаленню психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів.

I. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПІДГОТОВКИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

Практичні заняття повинні сприяти виробленню у здобувачів наукового підходу до психологічних знань, закріпленню найважливіших теоретичних понять курсу.

Практичне заняття передбачає як усне обговорення, так і письмові відповіді на окремі теми курсу, підготовку доповідей, рефератів, презентацій, есе, що залежить від змісту теоретичного матеріалу.

Самостійна робота є невід'ємною складовою вивчення навчальної дисципліни. Вона здійснюється за такими напрямками:

- підготовка теоретичних питань до практичних занять;
- підготовка рефератів та тематичних повідомлень, есе, презентацій;
- підготовка до підсумкової модульної роботи та екзамену.

Метою самостійної роботи здобувача (СРС) є забезпечення засвоєння у повному обсязі навчальної програми шляхом свідомого закріплення, та систематизації набутих теоретичних знань, а також опанування навичок роботи з навчальною та науково-методичною літературою, вміння вільно орієнтуватися в інформаційному просторі.

1.1 Теми та зміст практичних занять.

Практичне заняття 1. Предмет , завдання та методи сучасної психології

План

1. Психологія як наука. Об'єкт, предмет, завдання психології.
2. Психологія серед інших наук. Галузі сучасної психології.
4. Класифікація методів психології.
5. Характеристика основних та додаткових методів психологічного дослідження.

Рекомендована література: [1, 3, 6,7, 8, 9, 13.14]

Вивчити основні поняття: психологія, психіка, психічні явища, психічні процеси, психічні стани, психічні властивості, принципи психології, методи психології, спостереження, експеримент, тести, соціометрія, анкетування.

Питання для контролю:

1. Розкрийте об'єкт, предмет сучасної психології.
2. Які основні завдання сучасної психології?
3. З якими науками пов'язана психологія?
4. Дайте характеристику видів експерименту.
5. Розкрийте особливості методу спостереження.
6. Які вимоги до методів бесіди та анкетування?
7. Які особливості застосування тестів?

Практична частина

1. Обґрунтуйте значення психології для соціально-економічного розвитку сучасного суспільства.
2. Накреслити схему галузей психології та міжпредметних зв'язків психології.
3. Які форми прояву психологічних явищ? Навести приклади.
4. Написати твір-роздуми на тему: «Роль психологічних знань в моїй майбутній професійній діяльності»

Психологічні задачі

1. Вчитель помітив, що в один із днів тижня учні 5-х класів, що працювали за одним і тим же розкладом, почували себе особливо стомленими. Припустивши, що причиною цього може бути невдало складений розклад, він, щоб вивчити це питання, запропонував новий варіант розкладу для 5-а і 5-б, залишивши старий у 5-в і 5-г класах. *Які методи були застосовані вчителем у даному випадку?*

2. *Поясніть психологічний зміст прислів'їв.*

1. Людина не горіх, не розкусиш.
2. Людей питай, а свій розум май.

3. *Визначте, до якої групи психічних явищ належить кожне явище, описане нижче.*

а) Учитель математики неодноразово звертав увагу на те, що деякі діти з великими труднощами засвоюють матеріал безпосередньо після уроків фізкультури і набагато краще, якщо перед уроком математики була інша навчальна дисципліна.

б) Учень Арсеній Ч. завжди відчував велике задоволення, якщо його друзі успішно відповідали на уроках.

в) Таня К. завжди прямо і відверто засуджувала однокласників за несумлінне ставлення до навчання.

г) Вітя К. регулярно відвідує гурток тенісу.

Тестові завдання

1. *Засновником психології як науки вважається давньогрецький філософ:*

- 1) Сократ,
- 2) Платон,
- 3) Арістотель,
- 4) Геракліт.

2. *Психологія має предметом вивчення:*

- 1) душевні прояви людини,
- 2) внутрішній світ людини,
- 3) психіку людини і тварин,
- 4) поведінку людини.

3. *Поняття «самоспостереження» є синонімом терміну:*

- 1) інтроверсія,
- 2) інтродекція,
- 3) інтроспекція,
- 4) інтроскопія.

4. *Психіка складається з таких компонентів:*

- 1) психічні стани, розлади і процеси,
 - 2) психічні процеси, стани і властивості,
 - 3) психічні зміни, явища і властивості,
 - 4) свідоме, несвідоме.
5. *Правильний перелік психічних процесів - це:*
- 1) пізнавальні, емоційні, вольові процеси,
 - 2) мнемічні, емоційні, вольові процеси,
 - 3) фізичні, пізнавальні та інтелектуальні процеси,
 - 4) мнемічні, інтелектуальні, вольові процеси.
6. *Яка галузь психології вивчає загальні закономірності проявів психіки людини?*
- 1) вікова психологія,
 - 2) загальна психологія,
 - 3) соціальна психологія,
 - 4) патопсихологія.
7. *Основними методами психології є:*
- 1) спостереження та експеримент,
 - 2) спостереження та тестування,
 - 3) анкетування та експеримент,
 - 4) експеримент і тестування.
8. *До якої групи методів відносяться методи бесіди, анкетування, інтерв'ю?*
- 1) експериментальні методи,
 - 2) методи опитування,
 - 3) лабораторні методи,
 - 4) теоретичні методи.
9. *Визначте назву методу психології, який має такі різновиди — лабораторний і природний, констатувальний і формувальний:*
- 1) експеримент,
 - 2) опитувальник,
 - 3) соціометричний метод,
 - 4) аналіз продуктів діяльності.
10. *Метод, що полягає у вивченні архівних матеріалів, щоденників, листів, малюнків, називається:*
- 1) біографічний;
 - 2) аналіз продуктів діяльності;
 - 3) спостереження;
 - 4) експеримент.

Практичне заняття 2. Розвиток психіки та свідомості.

План

1. Функції та механізми психіки.
2. Стадії розвитку психіки у тварин.
3. Свідомість та її структура.
4. Свідоме й несвідоме в психічній діяльності людини.

Рекомендована література: [1,3,6,7,8,9,13.14]

Вивчити основні поняття: психіка, рефлекс, стадія елементарної сенсорної психіки, стадія перцептивної психіки, інстинкти, навички, інтелектуальна поведінка, свідомість, несвідоме

Питання для контролю

1. Які функції та механізми психіки?
2. Охарактеризуйте еволюційний розвиток психіки, його етапи.
3. Які форми поведінки тварин Ви знаєте?
4. Назвіть види та особливості інтелектуальної поведінки тварин.
5. Чим відрізняється психіка людини від психіки тварини?
6. Що таке свідомість? Назвіть основні форми вияву свідомості.
7. Охарактеризуйте спільну трудову діяльність як основний чинник формування свідомої людської психіки.

Практична частина

Завдання:

1. У чому полягає єдність свідомого й несвідомого в психічній діяльності людини?
2. Порівняйте основні ознаки інстинктів, навичок та тваринного інтелекту.
3. Наведіть приклади несвідомого в психічній діяльності людини.

Психологічні задачі

1. Яка діяльність - свідома чи несвідома - виявляється в наведених нижче прикладах:

- а) під час сеансу гіпнозу людині, що перебувала в гіпнотичному стані, було запропоновано украсти гаманець у товариша. Досліджуваний не зміг виконати цього завдання. А от інші накази – вмитися, взяти книжку тощо - він виконав;
- б) учень швидко й правильно множить багатозначні числа, проте не пам'ятає правила їх множення;
- в) семикласник, якого дражнили друзі, порвав підручники і зошити, ударив одного з товаришів;
- г) випускник школи вступив до педагогічного інституту і пояснював це тим, що він любить дітей і йому подобається доступно викладати математичні доведення

Тестові завдання

1. В якому з наведених варіантів усі перелічені явища є допсихічним відображенням?

1. Подразливість, тропізми, запам'ятовування.
2. Здатність відчувати, подразливість, загальна реакція організму на подразники.
3. Подразливість, скорочення м'язів, виділення гормонів залозами внутрішньої секреції, збудливість.
4. Інстинктивна діяльність, безумовні рефлекси.

2. У процесі еволюції в пристосуванні тварин до умов існування співвідношення між природженим і набутиим:

1. Залишилося незмінним.
2. Зростала питома вага вродженого, а набутого – зменшувалась.
3. Зростала питома вага і вродженого і набутого.
4. Пристосування тварин забезпечується природними механізмами: набуте не відіграє ролі.

3. В якому рядку йдеться про інстинкти тварин?

1. Виробляються в процесі індивідуального життя тварини.
2. Поведінка видова, передається по спадковості, складна.
3. Індивідуально набута форма поведінки містить у собі діяльність мислення.
4. *Матеріальною основою складної психічної діяльності людини є:*
 1. Спинний мозок, ретикулярна формація.
 2. Довгастий мозок і мозочок.
 3. Кора великих півкуль головного мозку і підкірки.
 4. Окремі ділянки мозку людини.
5. *Який подразник називається умовним? Знайдіть правильне визначення.*
 1. Самий сильний серед подразників, які діють одночасно.
 2. Подразник, який закономірно викликає орієнтувальну реакцію організму.
 3. Подразник, що сигналізує організмові про небезпеку.
 4. Подразник, що набуває певного значення для організму.
6. *Умовні рефлекси – це ... Знайдіть правильну відповідь.*
 1. Умовні рефлекси – це відчуття голоду, холоду, спраги, втоми.
 2. Умовні рефлекси – це вроджена властивість пристосувань організму до незмінних умов середовища.
 3. Умовні рефлекси – це тимчасові нервові зв'язки, що формуються в корі головного мозку під впливом різних подразників.
7. *Що являє собою якісно нову, вищу форму відображення об'єктивної дійсності і є властивістю лише людини? Це:*
 1. Пам'ять.
 2. Діяльність.
 3. Увага.
 4. Свідомість.
8. *Свідомість людини є продуктом:*
 1. Біологічної еволюції.
 2. Фізичного розвитку.
 3. Біологічного і соціально-історичного розвитку.
9. *Оволодіваючи природою, людина виробила у себе здатність володіти собою, розуміти свої обов'язки як члена суспільства, можливості, здібності, вчинки і керуватись цим у своїй діяльності. Це:*
 1. Самоповага.
 2. Темперамент.
 3. Практична діяльність.
 4. Самосвідомість.
10. *У якому з наведених нижче варіантів відповіді дається визначення свідомості:*
 1. активна діяльність центральної нервової системи;
 2. специфічно людська форма відображення і духовного освоєння дійсності,
 3. вища інтегруюча форма психіки людини;
 4. природжена здатність організму реагувати на стимул зовнішнього і внутрішнього середовища;

Практичне заняття 3. Відчуття та сприймання

План

1. Види відчуттів.
2. Загальні властивості та закономірності відчуттів.
3. Види сприймань.
4. Властивості сприймань.

Рекомендована література: [1, 3, 6,7, 8, 9, 13,14]

Вивчити основні поняття: пізнавальні процеси, відчуття, пороги чутливості, сенсibilізація, синестезія, сприймання, види сприймання, ілюзії сприймання, аперцепція, спостережливість.

Питання для контролю:

1. Яка роль відчуттів у пізнанні людиною світу?
2. Як класифікуються відчуття?
3. Поясніть закономірності відчуттів.
4. У чому полягає спільне та відмінне між сприйманням і відчуттям?
5. Як класифікуються види сприймання?
6. Якими є загальні властивості сприймань?
7. У чому виявляється аперцепція у процесах сприймання?
8. Що таке ілюзія у сприйманні?
9. Що таке спостереження? спостережливість?
10. У чому може виявитися професійна спостережливість?

Практична частина

1. Покажіть на прикладах залежність сприймання від досвіду людини та її інтересів.
2. Перерахуйте умови, за яких сприймання набуває нової якості, стає спостереженням.
3. Наведіть приклади цілісності та осмисленості сприймання.
4. Наведіть приклади, які свідчать, що константність сприймання не є вродженим явищем.

Психологічні задачі

1. *Які особливості сприймань яскраво виявляються в поданих нижче прикладах?*
 - А. Ми сприймаємо сніг білим і в рожевих променях вечірнього сонця, і в сутінки.
 - Б. Слухаючи музику, сприймаємо не окремі звуки, а мелодію. Вона залишається тією самою і тоді, коли ми слухаємо симфонічний чи струнний оркестр, і тоді, коли слухаємо лише один рояль.
 - В. Розглядаючи Місяць в телескоп, офіцер сприйняв гору за башти фортеці, пастор – за дзвіницю, а географ – за вулкан.
 - Г. Незнайома жінка серед чоловіків, зовні не різко відмінних один від одного, буде сприйнята яскравіше, ніж тоді, коли вона буде в групі жінок.
 - Д. Чому ми рідко помічаємо помилки при читанні художньої літератури?
2. На випадок втрати слуху у людини загострюється зір і діяльність інших аналізаторів. *Дайте пояснення цьому факту.*
3. *Обгрунтуйте відповідь.*

Чому ми, як правило, не відчуваємо тиску годинника і вагу нашого одягу?
Чому після холодної води вода менш холодна відчувається як тепла?

Тестові завдання

1. *Пізнавальні процеси - виберіть зайве:*

- 1) мислення,
- 2) сприймання,
- 3) пам'ять,
- 4) воля.

2. *Яке з визначень відчуттів є повним і правильним?*

- 1) Відчуття - процес безпосереднього відображення в мозку людини окремих властивостей та якостей предметів;
- 2) відчуття - процес відображення в мозку людини окремих властивостей і якостей предметів і явищ при їх безпосередньому впливі на органи чуття;
- 3) відчуття - це процес опосередкованого відображення в свідомості людини властивостей і якостей предметів і явищ.

3. *Що є предметом відображення сприймання?*

- 1) окремі властивості предметів чи явищ дійсності,
- 2) цілісні образи дійсності,
- 3) попередній досвід людини,
- 4) минулий досвід людини.

4. *Зміна чутливості внаслідок пристосування аналізатора до подразника - це визначення якої властивості відчуттів?*

- 1) компенсація,
- 2) синестезія,
- 3) сенсibiliзація,
- 4) адаптація.

5. *Яку властивість відчуттів відображають такі вислови: «кольоровий слух», «холодний колір», «колючий смак»?*

- 1) синестезію,
- 2) адаптацію,
- 3) компенсацію,
- 4) сенсibiliзацію.

6. *Встановіть перцептивну властивість, що забезпечує можливість сприймання людиною мелодії, а не набору звуків?*

- 1) довільність,
- 2) вибірковість,
- 3) аперцепція,
- 4) цілісність.

7. *Який вид сприймання є об'єктивно найскладнішим для дітей дошкільного віку?*

- 1) сприймання часу,
- 2) сприймання простору,
- 3) сприймання руху,
- 4) всі види сприймання є складними для дітей.

8. *Відчуття руху органів тіла людини одержує за допомогою:*

- 1) екстерорецепторів;
- 2) пропріорецепторів;
- 3) інтерорецепторів.

9. *До основних властивостей відчуттів не відноситься:*

- 1) якість,
- 2) інтенсивність,
- 3) тривалість,
- 4) обсяг.

10. *Властивість людини, яка проявляється в здатності помічати маловідомі, але істотні деталі в об'єкті, що сприймається, характеризує:*

- 1) ілюзії,
- 2) перцептивні дії,
- 3) спостережливність,
- 4) допитливість.

Практичне заняття 4. Пам'ять

План

1. Поняття про пам'ять та її основні функції.
2. Види пам'яті.
3. Процеси пам'яті: запам'ятовування, збереження, відтворення, забування.
4. Індивідуальні особливості пам'яті
5. Розвиток пам'яті.

Рекомендована література: [1, 3, 6,7, 8, 9, 13,14]

Вивчити основні поняття: пам'ять, види пам'яті, емоційна пам'ять, рухова пам'ять, образна пам'ять, словесно-логічна пам'ять, запам'ятовування, збереження, відтворення, пригадування, забування

Питання для контролю:

1. Яка роль пам'яті у житті та пізнанні людиною світу?
2. Проаналізуйте основні теорії пам'яті
3. Охарактеризуйте види пам'яті.
4. Проаналізуйте процеси пам'яті.
5. У чому полягають індивідуальні особливості та типи пам'яті?
6. Які умови ефективного запам'ятовування?
7. Як боротися із забуванням?

Практична частина

1. Вкажіть, в чому конкретно має проявлятися врахування індивідуальних відмінностей пам'яті осіб у процесі практичної діяльності.
2. Чи можна стверджувати, що ефективність запам'ятовування зростає з кількістю повторень?
3. Чим пояснити, що студент, який вчить матеріал лише для того, щоб скласти екзамен, швидко його забуває?
4. Скласти пам'ятку для учнів і для себе про те, як краще організувати запам'ятання і відтворення матеріалу.
5. Питання для дискусії:
 - ✓ Чи є пам'ять психічним процесом, який можна віднести до абстрактного пізнання?

Психологічні задачі

1. *Укажіть, які види пам'яті та процеси проявляються в описаних нижче прикладах:*

А. Учень ходить по кімнаті і вчить вірш. На завтрашній урок його треба вивчити.

Б. Учень, готуючи домашнє завдання, знайшов потрібний параграф, почав його читати і радісно скрикнув: «Я це все знаю, вчитель розказував на

уроці». А наступного дня не зміг переказати зміст параграфа.

2. Який вид пам'яті за часом (довгочасна, короткочасна чи оперативна) має місце в даному випадку. Чому людина не запам'ятала "9"?

Досліджуваному пропонують підрахувати суму чисел 5, 9, 7.

Після пред'явлення "9" несподівано спалахує яскраве світло, що засліплює піддослідного. Заспокоївшись, він додає 5 до 7, а цифру "9" не враховує, ніби її не пред'являли.

Тестові завдання

1. Виберіть рядок, в якому перераховані тільки процеси пам'яті:

1. запам'ятовування, збереження, відтворення,
2. запам'ятовування, збереження, узагальнення,
3. запам'ятовування, сприймання, пригадування,
4. запам'ятовування, порівняння, забування.

2. Який пізнавальний процес відповідає за засвоєння та відтворення життєвого досвіду?

1. сприймання,
2. пам'ять,
3. уява,
4. мислення.

3. Доведено, що темпи забування інформації особливо інтенсивні:

1. через рік після запам'ятовування,
2. впродовж першої доби після запам'ятовування,
3. через тиждень після запам'ятовування,
4. через місяць після запам'ятовування.

4. Вищим видом пам'яті вважається:

1. рухова,
2. образна,
3. емоційна,
4. словесно-логічна.

5. Відтворення, що виникає при повторному сприйнятті предметів, називається:

1. згадуванням;
2. пригадуванням;
3. впізнаванням;
4. спогадами.

6. Що є необхідною умовою для продуктивного довільного запам'ятовування?

1. Дійове ставлення до учбового матеріалу, коли він входить до змісту основної мети діяльності.
2. Активізація інтересів і емоційних реакцій.
3. Цікаві ілюстрації до матеріалу.
4. Чітка постановка мети, завдання запам'ятати.

7. Яке з висловлювань виражає суть процесу відтворення?

1. Заучування одного елементу за другим в їх точній послідовності.
2. Процес, що визначає збереження інформації в пам'яті для наступного використання в практиці.
3. Процес актуалізації чи активізації слідів, образів, що збереглися в мозку людини.

8. На які види поділяється запам'ятовування залежно від участі мислення в його роботі?

1. Образне, механічне, словесно-логічне.
2. Образне, смислове, механічне.
3. Рухове, мимовільне, довільне, механічне.
4. Механічне, смислове.

9. Яке з наведених визначень пам'яті є найбільш повним і правильним?

1. Пам'ять – це здатність реагувати на предмети і явища реального світу.
 2. Пам'ять – це заснована на відчуттях і сприйманні здатність людини відобразити навколишній світ.
 3. Пам'ять – це здатність нервової системи набувати, зберігати і відтворювати досвід.
 4. Пам'ять – це психічний процес запам'ятовування, збереження та відтворення набутого досвіду в практичній діяльності.
10. У якому з рядків дано правильну класифікацію видів пам'яті за характером психічної активності (за змістом)?
1. Образна, рухова, словесно-логічна, емоційна.
 2. Рухова, образна, зорова, словесно-логічна, короткочасна.
 3. Слухова, довільна образна, рухова, словесно-логічна, біологічна.
 4. Образна, рухова, словесно-логічна, дотикова.

Практичне заняття 5. Мислення та мовлення.

План

1. Мислення, його види.
2. Форми мислення.
3. Мислительні операції.
4. Мовлення, його функції та засоби.
5. Види мовлення.
6. Розвиток мислення та мовлення.

Рекомендована література: [1, 3, 6,7, 8, 9, 13,14]

Вивчити основні поняття: мислення, поняття, судження, умовивід, аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, конкретизація, індукція, дедукція, наочно-дійове мислення, наочно-образне мислення, абстрактне мислення, мова, мовлення, зовнішнє мовлення, внутрішнє мовлення.

Питання для контролю:

1. У чому полягають специфічні особливості мислення як вищої форми пізнавальної діяльності?
2. Назвіть основні мисленнєві операції та поясніть їх сутність.
3. Охарактеризуйте види мислення.
4. Охарактеризуйте форми мислення .
5. Які види та функції мовлення?
6. Дайте характеристику видів зовнішнього мовлення.
7. Поясніть індивідуальні особливості мислення.
8. У чому полягає особливість усного мовлення? письмового мовлення?
9. Якими є особливості внутрішнього мовлення?

Практична частина

1. Висловіть свою думку з приводу наступного судження: «Розвиток мови - це і є розвиток свідомості».

2. Покажіть взаємозв'язок мислення і мовлення людини. Як впливає

культура і рівень розвитку мовлення на мислення людини?

3. Що таке індуктивні та дедуктивні умовиводи? Покажіть на прикладах прояви індуктивного та дедуктивного умовиводів.

4. Які якості розуму, на Вашу думку, необхідні учням і студентам при навчанні? Обґрунтуйте свою відповідь.

5. Поясніть психологічний зміст прислів'їв.

1. Краще думати, а потім говорити.

2. Не хвалися силою, а хвалися розумом.

6. Опишіть прийоми розвитку активного самостійного мислення.

Тестові завдання

1. Виберіть із характерних особливостей процесів відображення те, що характеризує мислення людини.

1. Відображення окремих властивостей, предметів і явищ матеріального світу.
2. Відображення минулого досвіду у вигляді почуттів, думок та образів раніше сприйнятих предметів і явищ.
3. Відображення предметів і явищ у сукупності їхніх властивостей та частин.
4. Відображення загальних та істотних ознак, зв'язків і відносин предметів і явищ.

2. Яке з наведених визначень поняття є правильним і найбільш точним?

1. Поняття – це форма мислення, що являє собою найповніше відображення ознак предметів та явищ.
2. Поняття – це форма мислення, що являє собою відображення предметів і явищ зовнішнього світу.
3. Поняття – одна з основних форм абстрактного мислення, поняття – це відображення істотних ознак досліджуваного об'єкта.
4. Поняття – одна з логічних форм, вищий рівень узагальнення, характерний для словесно-логічного мислення.

3. Вибрати найбільш правильний варіант визначення дедукції:

1. Перехід від часткових випадків до загального положення.
2. Перехід від одних часткових випадків до інших на основі подібності між ними.
3. Перехід від загального положення до часткового випадку.
4. Перехід від одних часткових випадків до інших часткових випадків.

4. Підійшовши до тролейбусної зупинки не в години «пік» і помітивши на ній незвичайно багато людей, Ви здогадуєтесь: давно не було тролейбуса. Яка форма логічного мислення проявляється в прикладі?

1. Поняття.
2. Умовисновки.
3. Судження.
4. Узагальнення.

5. Яку розумову операцію виконують учні, коли на основі спостереження певних фактів виводять і формулюють правило?

1. Аналіз.
2. Порівняння.
3. Узагальнення.
4. Абстрагування.

6. Який вид мислення переважає в діяльності письменника?

1. Конкретно-образний.
2. Понятійний.
3. Предметно-дійовий.

4. Абстрактний.

7. Який вид мислення переважає в процесі розв'язання алгебраїчної задачі?

1. Понятійне.
2. Наочно-образне.
3. Предметно-дійове.
4. Логічно-дійове.

8. На уроці геометрії задача розв'язана двома способами, а вчитель запропонував вдома пошукати ще можливі способи її розв'язання. Учні знайшли ще три вирішення цієї задачі. Які індивідуальні особливості мислення учнів розвиває вчитель?

1. Допитливість.
2. Гнучкість мислення.
3. Широту розуму.
4. Логічність мислення.

9. В якому рядку названо особливості діалогічного мовлення?

1. Фрагментарне, уривчасте, граматичне, незв'язне мовлення.
2. Мовлення, при якому виникає необхідність одну думку виразити в різних послідовних висловлюваннях.
3. В значній мірі мимовільне мовлення.
4. Мовлення, в якому широко використовуються немовні комунікативні засоби – жести, міміка і ін.

10. В якому рядку називаються особливості монологічного мовлення:

1. Мовлення, смисл якого зрозумілий лише у зв'язку з ситуацією.
2. Граматичні зв'язки виражені найповніше.
3. Мовлення, яке заздалегідь планується, програмується, готується.
4. Мовлення, в якому наступні висловлювання в більшій мірі обумовлені попередніми висловлюваннями партнерів.

Практичне заняття 6. Уява та увага.

План

1. Уява, її функції та види.
2. Види уяви.
3. Прийоми створення образів уяви.
4. Види уваги.
5. Основні властивості уваги.

Рекомендована література: [1, 3, 6,7, 8, 9, 13,14]

Вивчити основні поняття: уява, види уяви, мрія, репродуктивна уява, творча уява, аглютинація, гіперболізація, акцентуація, типізація, літота, увага, мимовільна увага, довільна увага, післядовільна увага, концентрація уваги, розподіл уваги, переключення уваги, обсяг, стійкість уваги, неухважність.

Питання для контролю

Який психічний процес називається уявою? В чому своєрідність цього пізнавального процесу?

Охарактеризуйте види уяви.

4. У чому полягає принципова різниця образів репродуктивної та продуктивної уяви?

5. У чому полягають особливості мрії як різновиду творчої уяви?

6. У чому виявляється зв'язок процесів чуттєвого пізнання і мислення з уявою?

7. Як пов'язана уява з емоційно-вольовою сферою особистості?

.Яка роль уваги в житті та діяльності людини?

.Охарактеризуйте види уваги.

.Які властивості уваги?

Практична частина

Обґрунтуйте відповідь

1. Чи може бути уява дитини багатшою, ніж уява дорослої людини?

2. Визначте, які прийоми створення образів уяви використані: винахідником - при конструюванні дирижабля, гідролітака; письменником - при створенні літературного персонажа; художником-карикатуристом - при створенні дружнього шаржу.

3. Поясніть, чому деякі люди, не обізнані з медициною, прочитавши опис того чи іншого захворювання, схильні уявляти, що й вони захворіли саме на цю хворобу, що й у них виявляються симптоми цієї хвороби.

4. В якій мірі творча уява необхідна вчителю і в чому конкретно вона може виражатися?

5. Що таке неуважність? Назвіть причини неуважності.

6. Виявіть різницю між обсягом та розподілом уваги. Наведіть приклади.

7. Назвіть умови: а) за яких можливий розподіл уваги; б) які сприяють переключенню уваги. Наведіть приклади.

8. Які способи підтримання уваги учнів на уроці?

Психологічні задачі

1. Як ви можете пояснити наступне:

А. На одноманітні зауваження вчителя учні перестають реагувати.

Б. Студент розгублюється біля дошки, хоча й знає матеріал.

В. Захоплена розв'язанням якоїсь задачі, дитина не помічає того, що діється навколо.

2. Поясніть, чому практично неможливо утримати увагу студентів після того, як пролунав дзвінок на перерву?

3. Поясніть вислів

«Увага – це ті єдині двері нашої душі, через які, безумовно, проходять всі об'єкти зовнішнього світу, відображені свідомістю»

К.Д.Ушинський

4. Поясніть психологічний зміст прислів'їв.

1. Дурень думкою багатіє.

2. Високо літає, та низько сідає.

Тестові завдання

1. В якому з наведених висловлювань мова йде про уяву?

1. Психічна діяльність, яка виявляє внутрішні, суб'єктивні стани людини, її афект, бажання, враження.

2. Узагальнене і опосередковане відображення дійсності.
 3. Складна психічна діяльність, яка є вродженою здібністю, що розвивається, незалежно від умов життя і виховання.
 4. Відображення реальної дійсності в нових образах, інших сполученнях і зв'язках.
2. *Яке з поданих нижче визначень уяви є правильним?*
1. Створення в голові людини чітких образів раніше сприйнятих об'єктів.
 2. Створення в голові людини нових для неї образів на основі словесного опису їх.
 3. Сукупність уявлень про навколишню дійсність.
 4. Створення в голові людини образів об'єктів, яких вона ніколи не сприймала, на основі попереднього досвіду.
3. *В якому з наведених варіантів дається правильна характеристика творчої уяви? Творча уява – це:*
1. Створення образів нових, оригінальних об'єктів на основі попереднього досвіду.
 2. Створення образів об'єктів на основі їх словесної характеристики, графічного зображення.
 3. Створення образів об'єктів, які зустрічалися в житті і діяльності людини.
 4. Своєрідна дослідницька робота мислення.
4. *У якому з поданих нижче визначень йдеться про творчу уяву?*
1. Самостійне створення в голові людини нових образів на основі попереднього досвіду.
 2. Створення в голові людини картин далекого майбутнього.
 3. Психічна діяльність в результаті якої відбувається самостійне створення в голові людини нових думок.
 4. Створення в голові людини образів нових для неї об'єктів на основі словесного опису.
5. *У якому з рядків перелічені види діяльності включають творчу уяву дітей?*
1. Виготовлення стільця дітьми за зразком вихователя.
 2. Переказ казки дітьми.
 3. Малювання дітьми щойно відвіданого зимового парку.
 4. Придумування дітьми казки.
6. *В якому з варіантів правильно визначається мрія?*
1. Мрія – це творча уява, скерована на конкретні вчинки, поведінку.
 2. Мрія – це образ бажаного майбутнього.
 3. Мрія – це фантастичне бачення свого майбутнього.
 4. Мрія – це придумування людиною картин життя і діяльності.
7. *Яке з наведених визначень уваги є правильним?*
1. Увага – це форма психічної діяльності, що виникає при дії об'єкта на органи чуття.
 2. Увага являє собою вибіркоче сприймання об'єктів.
 3. Увага – це форма психічної діяльності людини, що виявляється у скерованості і зосередженості її свідомості на певних об'єктах.
 4. Увага – це робочий стан організму, установка аналізаторів на подразники.
8. *У якому рядку всі перелічені властивості подразників сприяють привертанню до них уваги?*
1. Раптовість, сила, тривалість, нерухомість.
 2. Сила, контраст з фоном, нерухомість, раптовість.
 3. Сила, монотонність, раптовість, зміна положення в просторі.
 4. Раптовість, сила, зміна положення в просторі, контраст з фоном.
9. *Як називається здатність людини тривалий час зосереджуватись на об'єкті?*
1. Коливання уваги.
 2. Стійкість уваги.
 3. Обсяг уваги.
 4. Концентрація уваги.
10. *Як називається здатність людини свідомо змінювати спрямованість своєї діяльності?*

1. Розподіл уваги.
2. Обсяг уваги.
3. Переключення уваги.
4. Коливання уваги.

Практичне заняття 7. Емоції та почуття.

План

1. Поняття про емоції та почуття, їхні властивості та основні функції.
2. Види емоцій та їх класифікація.
3. Форми переживання емоцій та почуттів.
4. Вищі почуття.

Рекомендована література: [1, 4, 6,7, 8, 9, 13,14]

Вивчити основні поняття: емоції, почуття, настрої, стрес, дистрес, афект, фрустрація, пристрасть, вищі почуття, моральні почуття, інтелектуальні почуття, естетичні почуття, практичні почуття.

Питання для контролю:

1. Як відбувається відображення дійсності почуттями і чим воно відрізняється від відображення у пізнанні?
2. У чому полягає відмінність між емоціями та почуттями?
3. Проаналізуйте форми переживання емоцій та почуттів.
4. Чому моральні, інтелектуальні, естетичні та практичні почуття належать до вищих почуттів?

Практична частина

Проблемно творчі запитання та завдання.

1. Чи завжди в стані афекту людина втрачає контроль над своєю поведінкою?
2. Чи завжди страх невідомого викликає в людини стресовий стан?
3. Чи можна стверджувати, що механізми виникнення стресу та фрустрації принципово відмінні?
4. Чим можна пояснити, що тривале розлучення близьких людей завжди супроводжується стійкими негативними переживаннями?
5. Чому людина в горі відчуває себе легше, коли виплачеться?

Психологічні задачі

1. *Завершіть стародавню притчу. Дайте пояснення описаному явищу.*

«Куди ти йдеш?» – запитав мандрівник, зустрівшись з Чумою. «Іду в Багдад. Мені потрібно заморити там п'ять тисяч чоловік». Через кілька днів той же мандрівник знову зустрів Чуму. «Ти сказала, що замориш п'ять тисяч, а заморила п'ятдесят», - сказав він їй. «Ні, - заперечила Чума, - я загубила лише п'ять. Решта померли від...».

2. *Визначіть, які з перерахованих понять і негативних емоцій відповідають підвищеній, а які - зниженій активності людини. Наведіть власні приклади.*

Радість, фантазії, страх, щастя, жах, екстаз, смуток, туга, захоплення, страждання, ейфорія, паніка, гнів, пригніченість, насолода, роздратованість, подив, цікавість, піднесення.

Тестові завдання

1. Яке твердження щодо емоцій є правильним?

1. Виразні рухи завжди посилюють емоції.
2. Виразні рухи послаблюють емоції.
3. Виразні рухи є лише зовнішнім виявленням емоцій.
4. Виразні рухи є причиною виникнення емоцій.

2. У яких з наведених варіантів перелічено лише прості емоції?

1. Задоволення від смачного сніданку.
2. Задоволення від досягнення успіху у навчанні.
3. Страх матері за здоров'я дитини.
4. Страх темноти.

3. Яке з поданих нижче визначень почуттів є найточнішим?

1. Відображення навколишніх предметів та ставлення до них.
2. Реакція людини на все навколишнє.
3. Переживання, в яких виявляється ставлення людини до навколишнього та до самої себе.
4. Своєрідне ставлення людини до того, що вона сприймає.

4. У якому рядку названо тільки почуття?

1. Гнів, страх, радість, почуття власної гідності.
2. Любов, незадоволення, спрага, туга.
3. Совість, ненависть, біль, презирство.
4. Сором, симпатія, дружба, кохання.

5. Визначення: "вищі почуття" – це:

1. Вроджені переживання, вони є і у тварин.
2. Притаманні тільки людині, є результатом її виховання і впливу середовища.
3. Переживання, пов'язані з задоволенням органічних потреб.

6. В якому з наведених варіантів названі лише інтелектуальні почуття?

1. Любов до знань, почуття нового, допитливість, радість пізнання.
2. Здивування, сумнів, захоплення, сором, нудьга, гумор, задоволення.
3. Допитливість, любов до прекрасного, захоплення, сумнів, настрої.
4. Любов до знань, нудьга, радість пізнання, впевненість, характер.

7. Що є характерним для естетичного почуття людини?

1. Переживання свого ставлення до прекрасного або потворного.
2. Переживання задоволення або незадоволення від смачного обіду.
3. Переживання радості, задоволення від успішно складеного іспиту.
4. Гуманізм, здивування, почуття дружби.

8. Яка сукупність з наведених нижче ознак характеризує афект?

1. Виникає поступово, буває стійким; яскраво не виявляється.
2. Сильне, стійке переживання, яскраво назовні не виявляється.
3. Сильне переживання, виникає раптово, зовні виявляється яскраво, протікає бурхливо.
4. Слабке, нестійке переживання, виникає в певній ситуації.

9. У якому рядку названі тільки афекти:

1. Бадьорість, сум, задоволення, гнів, радість;
2. Симпатія, обурення, страх, розпач, жах;
3. Гнів, розпач, захват, жах;
4. Кохання, ненависть до ворогів, патріотизм, жах.

10. Своєрідний емоційний стан, характерною ознакою якого є дезорганізація свідомості та діяльності у стані безнадійності, втрати перспективи це:

- 1) пристрасть;
- 2) стрес;
- 3) фрустрація;
- 4) настроїв.

Практичне заняття 8. Воля

План

1. Поняття про волю. Функції волі.
2. Вольові дії людини. Етапи вольових дій.
3. Вольові якості особистості.
4. Розвиток та виховання волі.

Рекомендована література: [1, 3, 6,7, 8, 9, 13,14]

Вивчити основні поняття: воля, вольове зусилля, вольові дії, етапи вольової дії, вольові якості, наполегливість, цілеспрямованість, витримка, сміливість, дисциплінованість, організованість, рішучість,самостійність, сила волі

Питання для контролю:

1. Що таке воля? Які функції волі ?
2. У чому полягає істотна відмінність між довільною та мимовільною дією?
3. Що таке вольове зусилля та якими чинниками воно зумовлюється?
4. У чому полягає суть складної вольової дії?Які етапи вольової дії?
5. Які вольові якості особистості?
6. Що таке сила волі і чим вона зумовлюється?

Практична частина

1. Наведіть приклади вияву волі вчителя та учнів під час проведення занять.
2. Які відмінні риси людей з сильною і слабкою волею?
3. Поясніть думку О.Довженка: «Є воля - є людина! Нема волі – нема людини! Скільки волі - стільки і людини».
4. Скласти рекомендації з самовиховання волі.
- 4.Які чинники, на вашу думку, справляють найбільший вплив на розвиток волі людини?
5. У чому полягає слабкість волі і які її причини?

Психологічні задачі

1.Чи можна вважати нижчезазначені дії вольовими? Як пояснити їх природу?

Є люди, які без особливої необхідності вдаються до небезпечних, ризикованих дій. Напевне не випадково деякі водії їздять так, начебто навмисне шукають небезпеку, а альпіністи обирають найскладніший шлях до важкодоступної вершини.

2. Чим пояснити виникнення протиріч? Про які особливості волі це говорить?

Досить часто ми стикаємось з випадками, коли, прийнявши рішення, людина деколи починає сумніватись в правильності і не виконує прийнятого рішення. Буває й так, що вона відкладає виконання наміченого, не може розпочати діяти у вибраному напрямку, переконує себе, що з виконанням рішення можна ще почекати.

Тестові завдання

1. Воля – це:

1. Уміння протистояти порадам і вимогам інших.
2. Наполягати будь-що на своєму.
3. Свідома саморегуляція власної поведінки.
4. Здатність активно домагатись поставленої мети, переборюючи зовнішні і внутрішні перешкоди.

2. У яких рядках перелічено лише позитивні вольові якості особистості?

1. Наполегливість, самостійність, упертість, цілеспрямованість, мужність.
2. Цілеспрямованість, самовладання, наполегливість, сміливість, вередування, витримка.
3. Самовладання, сміливість, наполегливість, мужність.
4. Цілеспрямованість, сміливість, навіюваність, мужність.

3. Вольовими діями називаються:

1. Дії людини, спричинені впливами зовнішнього середовища;
2. Імпульсивні дії;
3. Дії людини, спрямовані на досягнення свідомо поставлених цілей.

4. Характерною рисою довільних дій є те, що:

1. В них є лише наявність прагнення до мети;
2. У них є попереднє уявлення мети і способів її здійснення;
3. У них є наявність прагнення до мети, попереднє уявлення мети і способів її досягнення;
4. Попереднє рухове уявлення не обов'язково повинно бути пов'язане з прагненням до мети.

5. Довільні дії цілком визначаються:

1. Дією першої сигнальної системи;
2. Другою сигнальною системою, незалежно від першої сигнальної системи;
3. За участю двох сигнальних систем, при провідній ролі другої сигнальної системи.

6. У яких з наведених дій виявляється навіюваність:

1. Самостійне розв'язання задачі;
2. Старанне виконання доручення;
3. Страх дитини при слуханні казки з відповідним сюжетом;
4. Переписування вправи

7. У яких з наведених дій виявляється впертість:

1. Необгрунтоване, нерозумне відстоювання учнем свого рішення і відкидання будь-якої вимоги вчителя;
2. Нерозуміння вимоги вчителя та її невиконання;
3. Відмова виконувати вимогу вчителя

8. Яка якість волі виявляється у здатності людини критично ставитись як до власних вчинків і дій, так і до вчинків інших людей, не піддаватися негативним впливам інших?

- 1) цілеспрямованість;
- 2) самостійність;
- 3) самовладання;

4) упертість.

9. *Укажіть правильне визначення цілеспрямованості:*

1. Уміння добитися поставленої мети, яким би тривалим і важким не був шлях до її досягнення.
2. Свідоме підкорення своєї поведінки правилам.
3. Здатність людини підкоряти свою поведінку стійким і суттєвим цілям.

10. *В якому з наведених варіантів перелічені функції волі:*

1. Контроль, відображення, оцінка.
2. Гальмування, спонукання, регулювання.
3. Гальмування, оцінка, спонукання.
4. Контроль, регулювання, адаптація.

Практичне заняття 9. Особистість та діяльність.

План

1. Загальне поняття про особистість.
2. Структура особистості.
3. Характеристика спрямованості особистості.
4. Самосвідомість та я-концепція особистості.
5. Діяльність, її структура. Засвоєння діяльності.
6. Основні види діяльності

Рекомендована література: [1, 3, 6,7, 8, 9, 13,14]

Вивчити основні поняття: особистість, індивід, людина, індивідуальність, спрямованість особистості, потреби, мотиви, інтереси, ідеали, переконання, світогляд, Я-концепція, діяльність, уміння, навички, звички, гра, навчання, праця

Питання для контролю:

1. Поясніть поняття «людина», «індивід», «особистість», «індивідуальність».
2. Доведіть правильність твердження: кожна особистість є індивідом, проте не кожний індивід - особистість.
3. Які компоненти структури особистості є провідними і визначають поведінку людини?
4. Охарактеризуйте спрямованість особистості.
5. Яку роль відіграють інтереси в діяльності людини? Охарактеризуйте види інтересів.
6. Якими є головні компоненти діяльності?
7. Чим відрізняються уміння від навичок?
8. Охарактеризуйте основні види діяльності.

Практична частина

Як ви розумієте дані вислови?

1. Той, хто хоче, робить більше, ніж той, хто може (Мерсьє).
2. Коли двоє роблять одне й те ж, виходить не одне й те ж

(Теренції).

3. Хто може – робить, хто не може - вчить (Б. Шоу).

4. Творче завдання

Скласти психологічну самохарактеристику за планом: а) який (яка) я є; б) яким (якою) я хочу бути; в) яким (якою) я можу бути; г) що про мене думають інші; що я можу зробити, щоб стати таким, яким я хочу бути ?

б.Із даних понять побудуйте логічний ряд так, щоб кожне попереднє поняття було більш загальним по відношенню до наступного.

Праця, діяльність, трудова діяльність, натискання педалі гальмів, трудова операція, м'язове скорочення.

Психологічні задачі

1. Чому не можна поставити знак рівності між індивідом і особистістю? Чи відомий Вам факт існування індивіда, який не був би особистістю? Чи відомий факт існування особистості поза і без індивіда як її конкретного носія?

2. Виділіть окремо ті особливості, які характеризують людину або як індивіда, або як особистість.

Сумлінність, несміливість, висока швидкість рухових реакцій, скромність, правдивість, пластичність, упертість, швидкий темп діяльності, реактивність, рухливість, мала чутливість до громадської оцінки.

3. В яких прикладах мова йде про уміння, навички, звички:

А. Людина, яка оволоділа письмом, швидко, не втрачаючи час на певні типи речень, безпомилково ставить розділові знаки.

Б. При переході вулиці зі світлофором людина кидає погляд на нього навіть тоді, коли рух транспорту відсутній.

Тестові завдання

1.Індивід – це:

1. Конкретна людина з усіма її природними і фізичними якостями.
2. Людина як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин
3. Представник роду Homo Sapiens, член певної спільності.

2.Особистість – це:

1. Індивід як суб'єкт практичної діяльності.
2. Якість індивіда, яка визначається включенням в суспільні відносини і формується в спільній діяльності і спілкуванні.
3. Особлива незмінна духовна сутність, "цілком психологічна істота".

3.В якому рядку названі лише властивості особистості?

1. Зовнішній вигляд, ріст, обличчя, колір очей.
2. Відносно постійні, стійкі властивості, швидкість рухів, характер індивідуального життя, настрої.
3. Вибіркове ставлення до навколишнього світу, увага, пам'ять.
4. Риси особистості, що проявляються в стилі поведінки, в стосунках людей, здібності, характер, темперамент.

4.Виберіть варіант, у якому людина характеризується як особистість:

1. Приємний голос, наполегливість, ідеали; красива хода; воля.
2. Старанність, правдивість, інтереси, здібності, принциповість, гордість.

3. Чуйність, емоційна збудливість, висока сенсорна чутливість, інтерес до спорту, аперцепція.
 4. Відвага, мужність, музичний слух, розум, літературні здібності, синестезія.
5. *Індивідуальність - це:*
1. Особистість з її неповторним сполученням психічних станів, емоцій і почуттів.
 2. Особистість в її своєрідності і оригінальності психологічних властивостей, процесів і станів.
 3. Людина з усіма її фізичними і фізіологічними характеристиками.
6. *У визначенні: психічний стан, який характеризується стійкими поглядами, впевненістю в правильності своїх думок і позицій – розкривається:*
1. Ідеал.
 2. Переконавання.
 3. Почуття.
 4. Ерудиція.
7. *Визначення: потреба наслідувати, прийнятий особистістю як зразок поведінки, розвитку, діяльності – розкриває:*
1. Потреби.
 2. Інтереси.
 3. Ідеали.
 4. Переконавання.
8. *Визначення: вибіркоче ставлення особистості до предметів і явищ навколишнього середовища завдяки їхнього життєвого значення або емоційної забарвленості і привабливості – розкриває поняття:*
1. Потреби.
 2. Інтереси.
 3. Ідеали.
 4. Переконавання.
9. *Усвідомлення людиною з допомогою мови себе самої, своїх дій і вчинків, своїх думок, переживань і різноманітних психічних якостей, свого ставлення до природи, до інших людей.*
1. Самоутвердження.
 2. Свідомість.
 3. Самосвідомість.
 4. Діяльність.
10. *Визначте джерело будь-якої активності особистості:*
1. Світогляд, переконання.
 2. Знання, ерудиція.
 3. Потреби.
 4. Інтереси.

Практичне заняття 10. Спілкування. Соціальні групи.

План

1. Спілкування, його структура та функції.
 2. Види та засоби спілкування.
 3. Стилi спілкування.
 4. Групи, їх види.
 5. Міжособистісні стосунки в групах. Психологічна сумісність і конфлікти.
- Рекомендована література: [1, 3, 6,7, 8, 9, 13]

Вивчити основні поняття: спілкування, функції спілкування, вербальні і невербальні засоби спілкування, група, колектив; велика, мала, реальна, умовна, офіційна і неофіційна групи; референтна група; соціометрія, статус,

Питання для контролю:

1. Проаналізуйте сутність та функції спілкування.
2. Охарактеризуйте види та засоби спілкування.
3. Розкрийте стилі спілкування.
4. Які групи називаються реальними? умовними? референтними? Наведіть приклади.
5. Чим пояснити зростання неформальних груп? Чи повинен бути клас референтним для своїх учнів? Чому?
6. Чим пояснити, що група, мета якої не виходить за її власні рамки, не є колективом?
7. Які чинники впливають на статус людини в групі?
8. Що є джерелом міжособистісних стосунків?

Практична частина

Завдання та проблемні ситуації

1. Яке спілкування вчителів і учнів можна вважати оптимальним?
2. Як проявляється стиль спілкування у вербальних і невербальних засобах?
 1. Особистість залежить від колективу. Чи існує зворотна залежність?
 2. Наведіть приклади конформізму. В чому полягає відмінність колективізму і конформізму?
 3. Яке значення має вивчення міжособистісних стосунків у класі для вчителя?

Психологічні задачі

1.3 даних понять побудувати ряд так, щоб кожне попереднє питання було родовим - більш загальним до наступних.

Суспільство, колектив, група, реальна група, реальний світ

2. Вставити пропущені слова в таких реченнях:

- а) об'єктивна необхідність в співробітництві та суб'єктивна потреба в спілкуванні ведуть до утворення особливих об'єднань людей, які називаються.....;
- б) відносно стійке об'єднання невеликої кількості людей, що особисто знають один одного та безпосередньо спілкуються між собою в процесі досягнення спільної мети, є.... групою;
- в) група, організована тільки внутрішніми цілями, що не виходять за межі самої групи, є.....;
- г) найвища форма організованої групи - це... ..

Тестові завдання

1. *Об'єднання людей на основі штатного розкладу, статуту або інших офіційних документів називається:*
 - 1) малою групою;
 - 2) колективом;
 - 3) офіційною групою;
 - 4) великою групою.
2. *Сумісність, яка виявляється в гармонійному поєднанні фізичних якостей двох або кількох людей, що разом виконують певну спільну діяльність це:*
 - 1) суспільно-психологічна сумісність;
 - 2) психофізіологічна сумісність;
 - 3) соціально-психологічна сумісність;
 - 4) фізична сумісність.
3. *Група, що об'єднує людей за якоюсь умовною ознакою - віком, статтю, національністю та ін. Члени цієї групи не підтримують між собою реальних контактів і навіть можуть не знати один одного:*
 - 1) неофіційна група;
 - 2) референтна група;
 - 3) офіційна група;
 - 4) умовна група.
4. *В чому проявляється комунікативний аспект спілкування?*
 - 1) Спілкування як процес прийняття і передачі інформації.
 - 2) Спілкування як багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів у процесі розв'язання завдання.
 - 3) Спілкування як процес вироблення єдиної стратегії взаємодії в діяльності.
 - 4) Спілкування як сприйняття і розуміння іншої людини
5. *Реально існуюча або уявна група, погляди і норми поведінки якої служать зразком для окремої особистості, називають терміном:*
 1. Мала група.
 2. Неформальна група.
 3. Реальна група.
 4. Референтна група.
6. *Відносно стійке, малочисельне за складом, пов'язане загальними інтересами, цілями, симпатіями, поглядами об'єднання людей, в якому здійснюється безпосередній контакт між його членами, називається терміном:*
 1. Дифузна група.
 2. Неформальна група.
 3. Формальна група.
 4. Трудовий колектив.
7. *Група людей, для якої характерні організованість, психологічна згуртованість при досягненні загальної мети діяльності, обумовленої суспільно корисними мотивами, визначається терміном:*
 1. Колектив.
 2. Макрогрупа.
 3. Асоціація.
 4. Корпорація.
8. *Які з названих груп можна назвати колективами?*
 1. Зібрання дітей на вулиці.
 2. Учнівський клас.
 3. Група учнів, які під час спільної роботи висаджують дерева.
 4. Вчителі, що працюють в одній школі.
9. *Найважливіші фактори, від яких залежить психологічний клімат в колективі?*

1. Наявність представників різної статі
 2. Стиль керівництва колективом
 3. Інтереси членів колективу
 4. Взаєморозуміння і взаємовідповідальність членів колективу
10. Спілкування як обмін інформацією:
- а) комунікація;
 - б) інтеракція;
 - в) перцепція;
 - г) ідентифікація.

Практичне заняття 11. Темперамент.

План

1. Історія вчення про темперамент.
 2. Темперамент та його властивості.
 3. Психологічна характеристика типів темпераментів.
 4. Врахування темпераменту школярів в навчально-виховній діяльності
- Рекомендована література: [1, 3, 6,7, 8, 9, 13,14]

Вивчити основні поняття: темперамент, врівноваженість, сила, збудження, гальмування, динамічність, екстраверсія, інтроверсія, пластичність, лабільність, сангвінік, холерик, флегматик, меланхолік

Питання для контролю:

1. Проаналізуйте основні теорії темпераменту.
2. Якими властивостями перебігу психічної діяльності характеризується темперамент ?
3. У чому виявляються особливості поведінки інтроверта та екстраверта?
4. Охарактеризуйте типи темпераменту.
5. Як може позначатися темперамент на формуванні рис особистості ?

Практична частина

Завдання та проблемні ситуації

1. Які поєднання типів темпераменту найчастіше зустрічаються?
2. Чому сангвініки легко пристосовуються до нових умов життя, а флегматики важко?
3. Який темперамент кращий для педагогічної діяльності? Як слід враховувати особливості свого темпераменту в ході формування індивідуального стилю педагогічної діяльності?
6. Складання методичних рекомендацій педагогам для врахування темпераменту учнів у навчально-виховній діяльності

Психологічні задачі

1. Дайте характеристику темпераменту учня. Яка його властивість виступає на перший план?

У характеристиці випускника школи Віктора М., написано: «Надає

перевагу завданням високої складності. Зосереджений, витривалий у роботі, яка потребує терпіння Легко переходить від одних дій до інших, виконує їх рівномірно, від початку до кінця. Йому притаманна висока розумова активність, він допитливий і любить показувати свої знання перед товаришами і вчителями.»

Визначте тип темпераменту Оленки.

Дуже рухлива дівчинка, із жвавою мімікою. Легко зближується з ровесниками. Іноді забуває про доручення. Бувають випадки, коли засмучується, але ненадовго. Настрій у дівчинки переважно веселий і бадьорий. Легко захоплюється всім новим, але порівняно швидко втрачає інтерес. Дівчинка дуже говірка.

5. З перерахованих нижче якостей випишіть ті, що характеризують сангвініка, флегматика, холерика, меланхоліка:

підвищена активність, тривала працездатність, енергійність, стриманість, гарячкуватість, непосидючість, терпимість, сповільненість рухів та мови, повільна зміна почуттів та настрою, слабка емоційна збудливість, швидке засвоєння і перебудова навичок, афективність, бідність рухів, мала активність, в'ялість, виразність міміки і пантоміміки, мовчазність, гіперсензитивність

Тестові завдання

1. Визначте основні характеристики темпераменту:

1. Динамічність, вродженість, циклічність.
2. Активність, емоційність, моторика.
3. Енергійність, константність, спрямованість.
4. Стабільність, усвідомленість, вибірковість.

2. Яке з наведених тверджень є правильним:

1. Деякі типи темпераменту мають більше негативних рис, ніж негативних.
2. Всі діти-холерики агресивні та нестримані.
3. Не існує поганих та хороших типів темпераменту.
4. Сангвініки найкраще навчаються.

3. Комунікбельність, адаптивність, поверховість, дотепність притаманні такому типу темпераменту:

1. Холеричному.
2. Меланхолічному.
3. Сангвінічному.
4. Флегматичному.

4. Оптимізм, енергійність, імпульсивність, конфліктність притаманні такому типу темпераменту:

1. Холеричному.
2. Меланхолічному.
3. Сангвінічному.
4. Флегматичному.

5. Делікатність, вразливість, схильність до роздумів та замкнутість притаманні такому типу темпераменту:

1. Холеричному.
2. Меланхолічному.
3. Сангвінічному.
4. Флегматичному.

6. Інертність, надійність, малорухливість, миролюбність притаманні такому типу темпераменту:

1. Холеричному.
 2. Меланхолічному.
 3. Сангвінічному.
 4. Флегматичному.
7. *Що не вважається компонентом темпераменту:*
1. Динаміка психічних процесів.
 2. Моторика.
 3. Емоційність.
 4. Інтелектуальна продуктивність.
8. *У людей з яким типом темпераменту найважче виробити такі якості, як витримка і самоконтроль:*
1. Меланхоліка;
 2. Сангвініка;
 3. Флегматика;
 4. Холерика.
9. *Який тип темпераменту характеризується високою чутливістю:*
1. Меланхолік;
 2. Сангвінік;
 3. Флегматик;
 4. Холерик.
10. *Якому типу темпераменту відповідає сильний тип нервової системи, що характеризується рівноваженістю та інертністю процесів збудження і гальмування:*
1. Холерик;
 2. Флегматик;
 3. Сангвінік;
 4. Меланхолік.

Практичне заняття 12. Характер.

План

1. Поняття про характер, його природа та вияви.
2. Структура характеру.
3. Провідні риси характеру.
4. Формування характеру.

Рекомендована література: [1, 3,4, 6,7, 8, 9, 13,14]

Вивчити основні поняття: характер, структура характеру, повнота характеру, сила характеру, риси характеру, формування характеру.

Практична частина

Завдання та проблемні ситуації

1. Порівняйте роль природних факторів у формуванні характеру і темпераменту.
2. Чи можливо змінити свій характер ?
3. Чому в подібних умовах життя і діяльності формуються неоднакові характери?

Психологічні задачі

Група студентів мала схарактеризувати свого товариша, використовуючи лише прислівники. В результаті було отримано такий ряд слів: стриманий,

емоційно стійкий, серйозний, сумлінний, чутливий, чуйний, творчий, активний.

Які з цих слів описують темперамент, а які - характер? Як це можна визначити?

2. Поясніть психологічний зміст прислів'їв.

1. Слова й діла показують всім, хто є ким.
2. Перш ніж судити інших, подивись на себе.
3. На неохайній людині всяка одежа погана.

Тестові завдання

1. Сукупність провідних і найбільш стійких індивідуальних якостей особистості, що виявляється в діяльності, спілкуванні та поведінці, називається:

1. Здібностями.
2. Мотивами.
3. Темпераментом.
4. Характером.

2. Яке з наведених тверджень є правильним:

1. Якості характеру у більшій мірі є вродженими.
2. Характер формується і проявляється в діяльності.
3. Характер людини повністю визначається темпераментом.
4. Характер є прояв людини як соціального індивіда.

3. З числа наведених нижче положень про характер виберіть ті, які найбільш повно розкривають поняття «характер»:

1. Риси характеру – це ставлення особистості до певних сторін дійсності.
2. Риси характеру – це певні способи дій.
3. Риси характеру виявляються за будь-яких обставин і умов.
4. В характері виявляються і стосунки особистості, і способи дій, за допомогою яких ці стосунки відбуваються.
4. Відношення до людей, до діяльності, приватної власності, а також відношення до себе входять до структури:

1. Характеру;
2. Діяльності;
3. Свідомості;
4. Здібностей.

5. Між темпераментом та характером існує таке співвідношення:

1. Це дві незалежні структури особистості.
2. Це однакові поняття,
3. Особливості темпераменту проявляються на основі характеру,
4. Риси характеру розвиваються і проявляються на основі типу темпераменту.

6. Ентузіазм, відповідальність, старанність, лінощі є проявами якого компонента характеру?

1. Ставлення до себе,
2. Ставлення до праці,
3. Ставлення до людей,
4. Ставлення до речей.

7. У ситуаціях, які ставлять перед особистістю вимоги діяти згідно з суспільними ідеалами, нормами, правилами поведінки, на передній план виходять:

1. Моральні риси характеру;
2. Вольові риси характеру;
3. Емоційні риси характеру;

4. Інтелектуальні риси характеру.
8. *Яке з наведених нижче тверджень щодо формування характеру є найбільш точним:*
 1. Характер залежить від оточення, в якому людина живе;
 2. Сформований характер людини не піддається корекції;
 3. Характер формується до 5 років;
 4. Характер формується та проявляється в діяльності та спілкуванні, залежить від світогляду людини.
9. *Надмірне посилення окремих рис характеру, яке виявляється у вибірковій уразливості особистості щодо певних психічних впливів поруч із нормальною і навіть підвищеною стійкістю до інших:*
 1. Акцентуація;
 2. Психопатія;
 3. Агресія;
 4. Фрустрація.
10. *До складу якого симптомокомплексу рис в структурі характеру входять гідність, скромність, відповідальність:*
 1. Ставлення до праці;
 2. Ставлення до інших людей;
 3. Ставлення до самої себе;
 4. Ставлення до предметів та явищ дійсності.

Практичне заняття 13. Здібності

План

1. Здібності та задатки.
2. Види здібностей.
3. Рівні розвитку здібностей.
4. Умови розвитку здібностей.
5. Зв'язок темпераменту, характеру і здібностей.

Рекомендована література: [1, 4, 6,7, 8, 9, 13,14]

Вивчити основні поняття: здібності, задатки, нахили, загальні здібності, спеціальні здібності, обдарованість, талант, геніальність

Питання для контролю:

1. Поясніть сутність здібностей.
2. Що таке задатки? В якому зв'язку перебувають вони із здібностями?
3. Які види здібностей?
4. Дайте характеристику загальних та спеціальних здібностей.
5. Охарактеризуйте рівні розвитку здібностей.
6. Які психічні властивості людини сприяють розвитку здібностей?
7. Які умови розвитку здібностей?

Практична частина

Завдання та проблемні ситуації

1. В чому виявляються індивідуальні відмінності в здібностях людей?

2. Що ви розумієте під обдарованістю, талановитістю, геніальністю? Назвіть імена людей, яких ви відносите до обдарованих, талановитих, геніальних. Поясніть своє розуміння цих рівнів здібностей.
3. Здібність - це можливість чи дійсність?
4. В якому співвідношенні знаходяться здібності і сукупність знань, вмінь, навичок? Здібності і задатки.
5. Яка роль вчителя в розвитку здібностей учнів?

Психологічні задачі

1. Про що свідчать отриманні результати? Що вони дають для розуміння природи характеру?

7 пар розлучених з дитинства монозиготних близнюків виховували в подібних умовах, 27 парами опікувалися родичі батьків, 13 пар поділили між собою друзі їхніх батьків, 10 пар зростали у родинх незнайомих між собою людей. Було виявлено, що ступінь подібності між близнюками від групи до групи зменшувався, причому більше це стосувалося характеру, а менше – здібностей.

У житті часто трапляється так, що люди, які мають хороші задатки до розвитку здібностей, не реалізували їх. *Які причини найчастіше виникають як перепона на шляху їх розвитку.*

Однокласники Дмитро К. і Валерій Д. негласно змагаються один з одним. Проте Дмитро майже не готується до уроків, задовольняючись тим, що зрозумів з пояснень вчителя. У вільний час він багато читає, надаючи перевагу науково-популярній літературі. Валерій ретельно готується до занять, нерідко звертається по допомогу до батьків. Дмитро випереджає Валерія при розв'язуванні задач, які потребують творчого, нешаблонного підходу. Валерію краще даються ті, де потрібно виявити глибокі, ґрунтовні знання.

Хто з хлопців краще закінчить школу? Що можна сказати про здібності цих учнів?

5. За якими ознаками виявляються обдаровані діти, діти- вундеркінди?
6. Від здібностей, як відомо, залежить успішність оволодіння людиною знаннями, уміннями, навичками в школі й вузі, рівень професійної майстерності. Слід було б очікувати, що і життєві успіхи будуть прямо залежати від здібностей. Проте досвідчені педагоги знають: далеко не всі здібні учні можуть похвалитися життєвими досягненнями, і навпаки, учні, які не відзначались великими здібностями, досягали неабияких життєвих висот.

Чому так буває? Чому життєві успіхи людини не залежать безпосередньо від її здібностей?

Тестові завдання

1.Індивідуально-психологічні особливості людини, які забезпечують успіх в діяльності, легкість і швидкість оволодіння нею називається:

- 1) Якості темпераменту.
 - 2) Риси характеру.
 - 3) Здібності.
 - 4) Мотиви.
2. *Яке твердження є правильним?*
- 1) Здібності існують незалежно від діяльності і поза нею.
 - 2) Поза діяльністю здібності існувати не можуть.
 - 3) Здібності в діяльності виявляються, в ній і розвиваються.
 - 4) Здібності розвиваються незалежно від діяльності, але в діяльності виявляються.
3. *Найвищий ступінь розвитку здібностей, що проявляється в творчій діяльності, результати якої вплинули на хід історії називається:*
- 1) Талант.
 - 2) Геніальність.
 - 3) Обдарованість.
 - 4) Лідерство.
4. *Яке з наведених визначень здібностей є правильним:*
- 1) здібності - індивідуально-психологічні властивості, що є необхідною умовою виконання творчої діяльності;
 - 2) психічні властивості, що зумовлюють успішне навчання;
 - 3) психічні властивості, що є природженими і служать основою успішного виконання будь-якої діяльності;
 - 4) індивідуально-психологічні властивості, що відповідають вимогам даної діяльності та є умовою її успішного виконання;
 - 5) індивідуально-психологічні властивості, що виявляються і розвиваються в творчій діяльності.
5. *Серед наведених нижче відповідей виберіть ту, в якій перераховані лише спеціальні здібності:*
- 1) музичні, спортивні, здібності до навчання, літературні, художні;
 - 2) спортивні, розумові, технічні, педагогічні, музичні, математичні;
 - 3) розумові, педагогічні, здібності до навчання, художні, музичні;
 - 4) літературні, артистичні, математичні, художні, педагогічні, спортивні.
6. *Під задатками треба розуміти:*
- 1) Природжені здібності до якоїсь діяльності.
 - 2) Здобуті в процесі навчання і виховання властивості особистості, що характеризують її здатність до якоїсь діяльності.
 - 3) Психологічні властивості, що є умовою успішного виконання якоїсь діяльності.
 - 4) Природжені анатоμο-фізіологічні особливості, що є однією з передумов розвитку здібностей.
7. *Комунікативність, педагогічний такт, спостережливість, вимогливість, уміння переконувати є ... здібностями:*
- 1) Розумовими.
 - 2) Загальними.
 - 3) Педагогічними.
 - 4) Літературними.
8. *До індивідуально-психологічних особливостей особистості не належить:*
- 1) спрямованість;
 - 2) темперамент;
 - 3) характер;
 - 4) сприймання.
9. *Про наявність здібностей до того чи іншого виду діяльності свідчить (ать):*
- 1) низький темп навчання відповідної діяльності,
 - 2) значні енергетичні витрати щодо виконання даної діяльності,
 - 3) індивідуальна своєрідність виконання діяльності,

- 4) відсутність зв'язку зі спрямованістю.
10. *Перша і найбільш рання ознака обдарованості, що проявляється в прагненні, тяжінні дитини (або дорослого) до певної діяльності називається:*
- 1) задатками,
 - 2) здібностями,
 - 3) нахилами,
 - 4) талантом.

Практичне заняття 14. Психологічні особливості молодшого шкільного віку.

План

1. Характеристика початкового періоду шкільного життя і діяльності молодшого школяра.
2. Особливості та структура навчальної діяльності молодшого школяра.
3. Розвиток пізнавальних процесів молодших школярів.
4. Формування особистості молодшого школяра.

Рекомендована література: [1, 4, 6,7, 8, 9, 13]

Вивчити основні поняття: молодший шкільний вік, шкільна адаптація, шкільна дезадаптація, внутрішній план дій, довільність дій, навчальна діяльність, навчальна задача, навчальні дії, мотиви учіння, рефлексія.

Питання для контролю

1. Як змінюється соціальна ситуація розвитку з приходом дитини до школи?
2. Розкрийте основні типи труднощів першого періоду навчання дитини в школі та можливі шляхи їх подолання.
3. Яка структура навчальної діяльності ?
4. Охарактеризуйте розвиток пізнавальної сфери молодшого школяра.
5. У чому полягає розвиток мислення і мовлення молодших школярів?
6. Які досягнення у розвитку пам'яті характерні для учнів початкових класів?
7. Які соціально-психологічні чинники формування особистості сучасних молодших школярів?

Практична частина.

1. Чому в учителів початкових класів особливу тривогу викликають діти, які на уроках нічим не цікавляться?
2. Яким чином особа вчителя впливає на формування ставлення учнів до навчання?

Психологічні задачі

1. Учні 1-го класу зосереджено виконують письмове завдання. Раптом за вікном лунає вибух петарди. Робота перервана, дехто з дітей навіть встає і підходить до вікна.

Які особливості уваги молодших школярів виявляються в даній ситуації?

2. Коли ученицю 2-го класу Марину запитали, чи є у неї подружки, вона відповіла: «Ні, вони всі живуть далеко, у бабусі в селі». – «А в класі є хороші дівчатка, котрих ти любиш?» – «Аякже, – сказала дівчинка, – у нас є

відмінниці».

Визначте критерії симпатії дівчинки до однокласниць.

3. В якому випадку учні першого класу запам'ятають 10 малюнків: якщо їм дати спеціальне завдання запам'ятати малюнки або якщо спеціального завдання не давати, але запропонувати покласифікувати ці малюнки по певній ознаці? Чому?

Яким закономірностями пам'яті це пояснюється?

Яку роботу можна ще провести з учнями після виконання ними даного завдання в плані формування прийомів, способів розумової діяльності?

Тестові завдання

1. Який вид уваги є необхідною умовою успішного навчання дитини у школі:

- 1) мимовільна;
- 2) довільна;
- 3) емоційна;
- 4) рухова.

2. Домінуючим у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку є такий вид мислення:

- 1) наочно-образне;
- 2) наочно-дійове;
- 3) дедуктивне;
- 4) абстрактно-логічне.

3. Для дітей якого типу темпераменту є надзвичайно важливими схвалення, підбадьорювання:

- 1) меланхолічного;
- 2) холеричного;
- 3) сангвінічного;
- 4) флегматичного.

4. Знання типів темпераменту учнів забезпечить:

- 1) неможливість висунення неправомірних претензій до інших;
- 2) відсутність внутрішнього особистісного конфлікту людини;
- 3) створення необхідних умов для розвитку певних рис характеру;
- 4) розвиток певного типу темпераменту конкретної особи.

5. При формуванні самооцінки молодшого школяра домінує:

- 1) розуміння дитиною власної неповторності;
- 2) спілкування в групі;
- 3) зовнішня оцінка (оцінка дорослими досягнень дітей);
- 4) оцінка вчителем його особистості.

6. На формування колективу класу молодших школярів найбільше впливають:

- 1) характер стосунків між учнями;
- 2) позитивне ставлення учнів до навчання;
- 3) виконання шкільних правил;
- 4) стосунки з учителем, виконання його умов.

7. Провідною діяльністю дітей молодшого шкільного віку є:

- 1) навчальна діяльність;
- 2) гра;
- 3) спілкування з ровесниками;
- 4) зображувальна діяльність.

8. Яка з наведених ознак характерна для молодшого шкільного віку?

- 1) вибіркоче ставлення до предметів;
- 2) розмежування в групах за інтересами;

- 3) формування волі і внутрішнього плану дії;
 - 4) зниження навчальної активності.
9. Які психічні новоутворення з'являються у молодшого школяра:
- 1) мотивація;
 - 2) внутрішній план дії;
 - 3) порівняння;
 - 4) рефлексія.
10. У першокласника найактивнішою є пам'ять:
- 1) словесно-логічна;
 - 2) мимовільна;
 - 3) механічна;
 - 4) довільна.

Практичне заняття 15. Контрольний захід Перелік питань для модульного контролю

1. Предмет та завдання психології.
2. Етапи розвитку психіки.
3. Види мислення.
4. Форми переживання емоцій і почуттів.
5. Етапи вольової дії.
6. Види та властивості відчуттів.
7. Психологічна структура особистості.
8. Види пам'яті.
9. Види та властивості сприймання.
10. Види та властивості уваги
11. Спрямованість особистості.
12. Вольові якості особистості.
13. Характеристика типів темпераменту.
14. Класифікація методів психології.
15. Мовлення, його види та функції.
16. Види вищих почуттів.
17. Характеристика мислительних операцій.
18. Види та рівні розвитку здібностей.
19. Уява та її види.
20. Процеси пам'яті.
21. Способи діяльності: вміння, навички, звички.
22. Умови ефективного запам'ятовування.
23. Характер, класифікація рис характеру.
24. Діяльність та її структура.
25. Здібності, їх природа.
26. Види та рівні здібностей.
27. Умови розвитку здібностей.

1.2 Завдання для самостійної роботи

Питання для самостійного опрацювання

Тема 1. Предмет, завдання та методи сучасної психології

1. Напрями сучасної психології.
2. Етапи становлення психології.

Рекомендована література: [1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 13, 14]

Тема 2. Розвиток психіки і свідомості

1. Розвиток свідомості в онтогенезі.
2. Підібрати приклади свідомого й несвідомого в діяльності людини.

Рекомендована література: [1, 3, 6, 7, 8, 9, 13, 14]

Тема 3. Пізнавальні процеси. Відчуття та сприймання.

1. Відчуття та сприймання в професійній діяльності.

Рекомендована література: [1, 3, 6, 7, 8, 9, 13, 14]

Тема 4. Пам'ять.

1. Умови ефективного запам'ятовування.
2. Боротьба із забуванням.

Рекомендована література: [3, 6, 7, 8, 9, 13, 14]

Тема 5. Мислення та мовлення.

1. Розумові дії та операції (підібрати приклади).
2. Розвиток мислення та мовлення.

Рекомендована література: [1, 3, 6, 7, 8, 9, 13, 14]

Тема 6. Уява. Увага

1. Прийоми створення образів творчої уяви (підібрати приклади).
2. Способи підтримання уваги учнів на уроці.
3. Неуважність та її причини.

Рекомендована література: [1, 3, 4, 6, 8, 11, 13, 14]

Тема 7. Емоції та почуття.

1. Форми переживання емоцій і почуттів.
2. Вищі почуття (підібрати приклади)

Рекомендована література: [1, 3, 6, 7, 8, 9, 13]

Тема 8. Воля.

1. Вольові якості особистості (підібрати приклади).
2. Розвиток та виховання волі (скласти рекомендації).

Рекомендована література: [1, 3, 6, 7, 8, 9, 13, 14]

Тема 9. Особистість.

1. Теорії особистості.

2. Особистісне зростання.

Рекомендована література: [1, 3, 6,7, 8, 9, 13,14]

Тема 10. Діяльність.

1. Умови формування умінь та навичок.

Рекомендована література: [1, 3, 6,7, 8, 9, 13]

Тема 11. Спілкування. Соціальні групи.

1. Розвиток особистості в діяльності та спілкуванні.
2. Соціометрія як засіб вивчення міжособистісних стосунків.

Рекомендована література: [3,5,6,10,13,14]

Тема 12. Темперамент.

1. Роль темпераменту в праці та навчанні
2. Темперамент та проблеми виховання.

Рекомендована література: [3,5,6,10,13,14]

Тема 13. Характер.

1. Зв'язок темпераменту й характеру.
2. Риси характеру видатних особистостей(підібрати приклади).
3. Акцентуйовані риси характеру. Формування характеру в дитинстві

Рекомендована література: [3,5,6,10,13,14]

Тема 14. Здібності.

1. Зв'язок темпераменту, характеру і здібностей.
2. Умови розвитку здібностей.

Рекомендована література: [3,5,6,7,10,13,14]

Тема 15. Вікові аспекти психічного розвитку.

1. Охарактеризувати типові труднощі адаптації першокласників до школи.
2. Динаміка мотивів навчальної діяльності.

Рекомендована література: [2,3,4,5,6,10,14]

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Предмет та завдання психології.
2. Місце психології в системі наук.
3. Основні галузі психології
4. Класифікація методів психологічних досліджень
5. Поняття про психіку, функції психіки.
6. Етапи розвитку психіки.
7. Психічні процеси. Психічні стани. Психічні властивості..
8. Основні методи психологічних досліджень. Спостереження.
9. Основні методи психологічних досліджень. Експеримент.
10. Додаткові методи психологічних досліджень.
11. Напрями сучасної психології.
12. Діяльність і її структура.
13. Види діяльності: гра, навчання, праця.
14. Способи діяльності. Вміння, навички, звички.
15. Спілкування, його функції.
16. Структура спілкування.
17. Засоби спілкування: вербальні, невербальні.
18. Увага, її функції.
19. Види уваги.
20. Властивості уваги.
21. Види відчуттів.
22. Властивості та закономірності відчуттів.
23. Сприймання, його властивості.
24. Види сприймання.
25. Спостереження і спостережливість.
26. Пам'ять, теорії пам'яті.
27. Види пам'яті.
28. Процеси пам'яті.
29. Індивідуальні особливості пам'яті.
30. Мислення.
31. Розумові дії і операції.
32. Форми мислення.
33. Різновиди мислення.
34. Індивідуальні особливості мислення.
35. Уява, її функції.
36. Види уяви.
37. Прийоми створення образів уяви.
38. Мовлення, види, функції мовлення.
39. Емоції, почуття їх особливості та функції.
40. Види вищих почуттів.
41. Форми переживання емоцій і почуттів.
42. Воля, її функції.
43. Етапи вольового акту.

44. Вольові якості особистості.
45. Розвиток та виховання волі.
46. Особистість, її психологічна структура .
47. Спрямованість особистості.
48. Самосвідомість та я-концепція особистості.
49. Групи, їх види . Міжособистісні стосунки в групах.
50. Темперамент, його властивості. Фізіологічні основи темпераменту.
51. Психологічна характеристика типів темпераментів.
52. Характер. Класифікація рис характеру.
53. Формування характеру.
54. Здібності, їх природа.
55. Види та рівні здібностей.
56. Умови розвитку здібностей.
57. Вікові аспекти психічного розвитку. Вікова періодизація.
58. Психологічні особливості молодшого шкільного віку.

III. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Критерії оцінювання знань на практичних заняттях :

«Відмінно» – прояв декількох видів активності на занятті: виступ із повідомленням, відповіді на запитання викладача, участь у дискусіях та обговоренні матеріалу тощо.

«Добре» – прояв двох видів активності на занятті: виступ із повідомленням, відповіді на запитання викладача, участь у дискусіях та обговоренні матеріалу з допущенням певних недоліків чи неточностей.

«Задовільно» – прояв одного виду активності на занятті: відповідь на запитання викладача неповна та не чітка, участь у дискусіях та обговоренні матеріалу малоактивна, ініційована викладачем.

Пасивна присутність на занятті не оцінюється.

Самостійна робота, яка передбачена в темі поряд з аудиторною, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті відповідно до поставленого завдання.

Критерії оцінювання самостійної роботи :

«Відмінно» – здобувач міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і виконує роботу, вільно використовує набуті теоретичні знання при виконанні самостійної роботи, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

«Добре» – здобувач добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його в самостійній роботі; має практичні навички,

висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного завдання в самостійній роботі;

«Задовільно» – здобувач в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але в роботі плутає поняття, практичні завдання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; виявляє неточності у знаннях при виконанні роботи, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;

«Незадовільно» – здобувач не опанував навчальний матеріал дисципліни, не відображає в роботі правильні результати, визначення, висновки в роботі не сформовані з опорою на теоретичні знання, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не виявляються.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Базова

1. Варій М.Й. Загальна психологія: навч. посібник /Для студентів психол. і педагог. спеціальностей.– 2 – ге видан., випр. і доп. / М.Й Варій. – К.: «Центр учбової літератури». – 2007. – 968с.
2. Вікова психологія: навч. посіб./ О.П.Сергеєнкова, О.А.Столярчук, О.П.Коханова. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 376 с.
3. Волошина В.В. Загальна психологія: Практикум: навч. посібн. / В.В.Волошина, Л.В.Долинська, С.О.Ставицька, О.В.Темрук. – К.: Каравела, 2006. – 280 с.
4. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія: навч. посіб. / Т.В. Дуткевич. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 424с.
5. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс: навч. посібн. / Т.В. Дуткевич. – К.: Центр навчальної літератури, 2019. –388 с.
6. Загальна психологія: Підручник / О.В.Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К.: Каравела, 2017. – 464 с.
7. Ільїна Н. М. Загальна психологія: теорія та практикум: навчальний посібник. / Н.М. Ільїна, С.О. Мисник . – Суми : Університетська книга, 2017. – 352 с.
8. Максименко С.Д. Загальна психологія: Вид. 3-є, перероблене та доповнене. Навч. посіб./ С.Д. Максименко . – К.: Центр учбової літератури, 2008 . – 272 с.
9. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: навч. посібн. – 5 вид., стер. / П.А. М'ясоїд. – К. : Вища шк., 2006. – 487 с.
- 10.Павелків Р.В. Загальна психологія. Підручник / Р.В Павелків. – К.: Кондор, 2009. – 576 с.
- 11.Пашукова Т.І. Практикум із загальної психології. – 2-ге вид., стер. / Т.І. Пашукова, А.І.Допіра, Г.В. Дьяконов. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2006. – 203 с.
- 12.Психологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред.І.Ф.Прокопенка;. – Харків: Фоліо, 2012. – 863 с.
- 13.Савчин М. В. Загальна психологія: навч. посібн./ М.В.Савчин . – К.: ВЦ «Академія», 2020. – 344 с.
- 14.Сергеєнкова О. П. Загальна психологія: навч. посібн. / О.П. Сергеєнкова ,О.А. Столярчук ,О.П. Коханова ,О.В. Пасека. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 296 с.

Допоміжна

1. Ільїна Н. М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навч.посібник. Суми: Університетська книга, 2018. –239 с.
2. Загальна психологія: Хрестоматія: навч. посібн. / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін.– К.:Каравела, 2008. – 640 с.

3. Максименко С.Д. Загальна психологія: навч. посібн. / С.Д Максименко, В.О. Соловієнко. – Київ: МАУП, 2000.
4. Москалець В. П. Загальна психологія : підручник. /В. П. Москалець. – К. Ліра. –К:, 2020. – 564 с.
5. Партико Т.Б. Загальна психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл./ Т.Б.Партико. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. – 416.
6. Савчин М.В. Вікова психологія: навчальний посібник/ М.В.Савчин, Л.П.Василенко. – К.: Академвидав, 2005. – 360с.

Ключі до тестових завдань

Практичне заняття 1. 1–3; 2–3; 3–3; 4–2; 5–1; 6–2; 7–1; 8–2; 9–1; 10–1

Практичне заняття 2. 1–4; 2–2; 3–2; 4–4; 5–1; 6–4; 7–1; 8–2; 9–4; 10–3

Практичне заняття 3. 1–2; 2–1; 3–2; 4–4; 5–3; 6–1; 7–3; 8–4; 9–4; 10–1

Практичне заняття 4. 1–3; 2–4; 3–3; 4–2; 5–3; 6–1; 7–4; 8–2; 9–1; 10–3

Практичне заняття 5. 1–4; 2–4; 3–1; 4–1; 5–4; 6–2; 7–3; 8–4; 9–4; 10–3

Практичне заняття 6. 1–1; 2–3; 3–3; 4–4; 5–2; 6–1; 7–1; 8–3; 9–4; 10–3

Практичне заняття 7. 1–3; 2–1; 3–3; 4–4; 5–2; 6–1; 7–1; 8–3; 9–3; 10–3

Практичне заняття 8. 1–4; 2–3; 3–3; 4–3; 5–3; 6–3; 7–1; 8–2; 9–3; 10–2

Практичне заняття 9. 1–1; 2–2; 3–4; 4–2; 5–2; 6–2; 7–3; 8–2; 9–3; 10–3

Практичне заняття 10. 1–3; 2–4; 3–4; 4–1; 5–4; 6–2; 7–1; 8–2,4; 9–4; 10–1

Практичне заняття 11. 1–2; 2–3; 3–3; 4–1; 5–2; 6–4; 7–4; 8–4; 9–1; 10–2

Практичне заняття 12. 1–4; 2–4; 3–4; 4–1; 5–4; 6–2; 7–1; 8–4; 9–1; 10–3

Практичне заняття 13. 1–3; 2–3; 3–2; 4–4; 5–4; 6–4; 7–3; 8–4; 9–3; 10–3

Практичне заняття 14. 1–2; 2–1; 3–1; 4–3; 5–4; 6–4; 7–1; 8–3; 9–2,4; 10–2

Навчально-методичне видання

Психологія:

методичні вказівки до проведення практичних занять та організації самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання спеціальності 013 «Початкова освіта»

Укладачі: І.І.Брецько, М.С. Барчій

Тираж 5 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 6984 від 20.11.2019 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>